

Muzejní čtvrtletník

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 2/2018, ročník XV.

Najdi svého dědečka

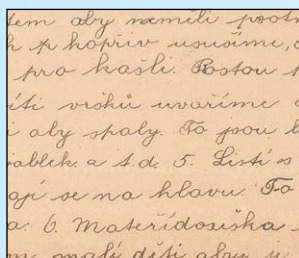
Výstava k příležitosti narozenin Klubu českých turistů – s. 3

Geologické exkurze 2

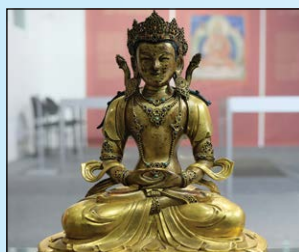
Zveme vás na druhý ročník geologických exkurzí – viz s. 5

Jan Křtitel Hájek – učitel

Na s. 4 vám představíme domácí úkoly jenišovických dětí

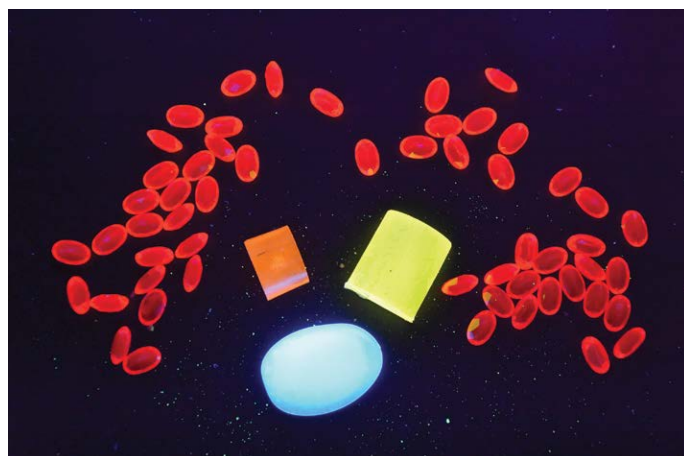
Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i fotozpomínky najdete na s. 8.

LUMINESCENCE – CESTA SVĚTLA

Muzejní noc, která proběhne v pátek 18. května, začne netradičně zahájením výstavy s názvem Luminiscence – cesta světla, která jistě zaujme návštěvníky jak svým obsahem, tak neobvyklými prostorami, do kterých bude zasazena. Výstava totiž bude instalována v historických sklepeních muzea, která se nachází pod bývalou budovou zájezdního hostince U zlatého Bažanta, kde dnes sídlí naše kanceláře. Sklepy byly od roku 2011, kdy proběhla jejich rekonstrukce, zpřístupněny veřejnosti dosud jen dvakrát! Výstava by však sama o sobě byla velkým lákadlem. Seznamuje totiž ná-

vštěvníky s jevem luminiscence, tedy světélkováním obvykle pevných nebo kapalných látek. Představte si, že přijдете do tma-

vého sklepení, kde budou svítit předměty a látky vám známé i neznámé různými barvami.

Pokračování na s. 3

OD OBILKY KE CHLEBU – MLÝNY A MLYNÁŘI V POJIZEŘÍ

Výstava, kterou jsme připravili na letošní hlavní sezónu, přinese výsledek výzkumu, při kterém byly zmapovány a zdokumentovány doklady, které jsou o tomto zemědělském oboru v terénu, a to nejen z hlediska technologického, ale i z hlediska sociálně ekonomického, včetně dokumentace slovesných projevů a obyčejové tradice s nimi spojených. Na výstavě tak návštěvníci uvidí nejen modely mlýnů, ale také předměty spojené se životem ve mlýně, zvykoslovné předměty i ukázky lidové slovesnosti, spojené s tímto neobyčejným řemeslem. Výstavu doplní přednášky a pracovní listy pro pořádané workshopy a demonstrace obyčejů spojených s tímto jevem na Dlaskově statku v Dolánkách.

Pokračování na s. 2

LETNICE U DLASKŮ – ŘEMESLNÉ TRHY NA STATKU

V zájmu zachování tradice a atmosféry Staročeských trhů, které se letos neuskuteční (více najdete na straně 2) se Spolek přátel muzea rozhodl uspořádat podobnou slavnost tradičního řemesla, hudby a divadla v Dolánkách u Turnova. Výběr místa byl dán mnohaletou zkušeností, kterou s daným místem máme, i výjimečností prostředí, které mají návštěvníci rádi. Obsah bude navazovat na předchozí ročníky řemeslnických trhů a na akce, které se od roku 1986 v areálu Dlaskova statku a v jeho okolí pořádají. Tržiště s více jak devadesáti řemeslníky najdou návštěvníci nejenom v areálu statku, ale také u Rakoušova sroubku, kde stánky s řemeslníky doplní

Pokračování na s. 2

OD OBILKY KE CHLEBU

Dokončení ze s. 1

Mlynářství bylo neodmyslitelnou součástí historie osídlování krajiny Horního Pojizeří a patřilo k hlavním řemeslům, která uspokojovala životní potřeby. Úzce souviselo se zemědělskou výrobou. Při toku řeky Jizery a jejích přítoků byly mlýny nejčastěji zastoupenými technickými stavbami. Vodní mlýny, postavené při toku a přítocích Jizery, Žehrovky či Stebénky, patří dodnes k unikátním technickým památkám lidového stavitelství. Připomeňme mlýny na Nebáku, v Podsemíně, Ábelův mlýn v Dolánkách, Vacardův mlýn na Malé skále a další. Řada mlýnů pracovala také v podhůří Jizerských hor – v Loužnici, v Držkově, v Bratříkově, na Smržovce. Při některých

z těchto staveb v průběhu 19. století vznikaly také přidružené živnosti, jako například brusírny, pily, valchy a papírny. Všechny tyto jak zemědělské, tak i řemeslné činnosti zajišťovaly lidem dobrou obživu. Řemeslo, které vyžadovalo řadu dovedností, bylo spojeno nejen s významnými doklady lidového stavitelství, ale i s řadou lidových obyčejů a obřadů, v neposlední řadě i s lidovou slovesností. Lidové písně o mlýnech a mlynářích z našeho regionu známe ze sbírky V. Havla či J. Krejčího, pověsti o mlýnech z ústní lidové slovesnosti. To vše je důkazem skutečnosti, že mlynářství bylo v našem regionu významným dokladem tradiční lidové kultury.

Vladimíra Jakouběová

LETNICE U DLASKŮ

Dokončení ze s. 1

historický kolotoč a střelnice. Postup při výběru řemeslníků je obdobný jako u předchozích ročníků. Návštěvníkům se představí špičkoví řemeslníci z mnoha regionů – keramici, řezbáři, tkalci, skláři, šperkaři, výrobci dřevěného nádobí, koženého zboží, hraček a další. Řada z nich bude v areálu nádvoří statku řemeslo předvádět.

Bonusem pro návštěvníky bude komentovaná prohlídka expozice *Hospodářův rok* v Dlaskově statku, která návštěvníky seznámí s průběhem hospodářského a obřadního roku v zemědělské usedlosti v polovině 19. století. V době konání akce představí návštěvníkům období svatodušních svátků neboli Letnic, které se v lidovém prostředí slavily hodokvasem, zpěvem a tancem. Spolu s tím se v období Letnic konala řada dnes již zcela zapomenutých obyčejů při-

cházejícího léta. Letnicové zvyky byly po staletí vnímány jako předkřesťanské a jejich slavení zůstalo časově odděleno od náboženských obřadů. Ve venkovském prostředí probíhala celá řada rituálů spojených s prvním výhonem dobytka na pastvu. Především u mládeže se tyto obyčeje neobešly bez soutěžení, demonstrace schopností a síly. Až do konce 19. století zůstávaly v úzkém sepjetí s přírodou. Domy se zdobily lipovými větvičkami, které se zastrkovaly za trámy, za svaté obrázky ve svatých koutech světnic, za zárubně dveří a oken, nad vstupy do chlévů, aby se hospodářství ochránilo před zlými silami. Letnice v Pojizeří provázely i hry na krále a královnu, spojené s obchůzkami královniček, jejichž součástí byl i obřad otvírání a čištění studánek a jejich věnčení kvítím. (Kulturní program viz vpravo).

Vladimíra Jakouběová

TRHY ANO, ČI NE?

Konečné rozhodnutí, zda letos pořádát Staročeské řemeslnické trhy, nebylo, vzhledem ke stavu městského parku a areálu muzea, vůbec jednoduché. Nicméně po mnoha úvahách a jednáních došel pořadatel (trhy připravuje Spolek přátel Muzea Českého ráje ve spolupráci s muzeem) k rozhodnutí trhy v letošním roce nepořádat. Stav komunikací v parku je z důvodu využívání těžkou technikou poničen natolik, že nejsme schopni zajistit hladký a bezbariérový průběh akce, ani odpovídající zázemí pro řemeslníky, vystupující a návštěvníky. Důvodem špatného stavu parku jsou práce na výstavbě Horolezecké expozice – teprve po dokončení stavby proběhne rekonstrukce komunikací a park bude uveden do pořádku. Nechceme, aby řemeslnické trhy ztratily v očích veřejnosti i řemeslníků, dobré jméno, kredit a uznání, které si za uplynulé ročníky vybudovaly.

Už dnes můžeme slíbit, že se příští rok Staročeské řemeslnické trhy v Turnově opět uskuteční. Naši snahou bude připravit jubilejní 25. ročník tak, aby se stal nezapomenutelným!

Jako náhradu za letošní Staročeské trhy jsme pro vás připravili výjimečnou dvou-denní akci, která se ve stejném termínu uskuteční v Dolánkách na Dlaskově statku a v jeho okolí, a nazvali jsme ji **Letnice u Dlasků**. Akce bude sice o něco menší než „pravé“ Staročeské trhy, ale zase ne o moc. Pozvali jsme téměř stovku řemeslníků a naplánovali kulturní program s koncerty a divadly. Jen podium bude na rozdíl od trhů pouze jedno.

KULTURNÍ PROGRAM LETNIC U DLASKŮ
26. 5. 2018

- 9.30 Dechová hudba Turnovanka
- 11.00 Buchty a loutky, *loutkové představení Tři malá prasátka*
- 12.30 Ponožky pana Semtamtuka, *jazz, folk, hospodské šraml atd., Beroun*
- 14.30 HRDZA, *worldmusic, Prešov*
- 16.00 Buchty a loutky, *loutkové představení Neposlušná kůzlátka*
- 17.30 Pilgrim Pimple, *alternative, Praha*

27. 5. 2018

- 10.00 Hudba u města Vídně, *staropražské písně, Jablonec n. Nisou*
- 11.30 Studio Damúza, *představení Medvědí princ*
- 13.00 Mackie Messer Klezmer Band, *world music, Turnov*
- 14.30 Studio Damúza, *představení Trpasličí pohádka*
- 16.30 FLERET, *folk-rock, Vizovice*
- 18.00 Waldovy Matušky, *Kacanovy*

Marcela Beranová

NAJDI SVĚHO DĚDEČKA 130 LET KLUBU ČESKÝCH TURISTŮ

Zveme vás na výstavu, kterou v Kamenářském domě pořádá Odbor turistiky KČT Sokol Turnov při příležitosti oslavy 130. výročí založení Klubu českých turistů a hleďte na historických fotografiích vám známé tváře – možná poznáte svého dědečka, babičku, maminku, sestřenicu, syna, vnuka, prastrýce, tchýni, souseda, známého a další ...

Již od roku 1946 byly pořádány tábory, a tak zveme všechny kamarády a známé všech generací, kteří se potkávali na schůzkách, výletech i táborech našeho odboru, prožili spolu mnoho dobrodružství a chtějí si připomenout zážitky z mládí. Jsou zváni i Ti, kteří se chtějí podívat, co dělal jejich děda, babička, teta nebo strýc. A protože výstava pokrývá i období nedávno minulé, zveme i všechny rodiče

a prarodiče, kteří si rádi připomenou, co všechno prožily jejich děti na turistických táborech, a samozřejmě i širokou veřejnost, která se může podívat na činnost turnovské turistiky na fotografiích z cest. Zvláště pak zveme děti, které by se chtěly připojit k nám do Turistického oddílu mládeže (TOM, od 10 let) a MiniTOM (od 6 let). Jejich rodiče se mohou přesvědčit, že turnovská turistika má bohatou tradici a s dětmi to umí.

Domníváme se, že určitě někdo z vaší rodiny nebo známých se v minulosti zúčastnil turnovského turistického tábora. Už před neuvěřitelnými sedmdesáti dvěma lety, v roce 1946, se pod hlavičkou Sokola konal první poválečný tábor v Doksech. Na zažloutlých fotografiích rozeznáme mezi bo-
rovicemi vojenské stany na pod-

asadách a cvičence v roztočivých sestavách na pláži Máchova jezera. Inu Sokolové! A od té doby nebyl jediný rok bez tábora. Stále i putovní, letní i zimní, vodácké i cyklistické, v Čechách, na Moravě, na Slovensku a někdy i v zahraničí. Stovky dětí, teenagerů i dospělých běhaly po lesích, pádlovaly po řekách, zdolávaly vrcholy, vyhrávaly závody, zpívaly u táborových ohňů, vysílaly morseovku nebo hrály čelenky.

Zapátrali jsme ve vzpomínkách, archivech, krabicích s fotkami, starých kronikách a denících a z více než 5 000 fotografií, které se nám podařilo získat, jsme pro vás sestavili procházku tím nejlepším z historie turnovské turistiky. Na výstavě s názvem „*Najdi svého dědečka ...*“ najdete mnoho fotografií, na kterých můžete najít sami sebe, své příbuzné i známé, i vybavení, nad kterým se dnes už jen pousmějeme, ale které patřilo ve své době ke špičkové outdoorové výbavě. Můžete i přidat své vzpomínky, fotografie nebo vyprávění.

Jiří Kubát, KČT Sokol Turnov

MUZEJNÍ NOC 2018

V muzeu proběhne noc ve znamení Tibetu. V tvůrčích dílnách si vyrobíte mandaly, vyzkoušíte tisk na plátno a papír a uvaříte tibetské tradiční pokrmy. Uskuteční se komentované prohlídky a promítání filmů z cest po Tibetu, vrcholem bude taneční vystoupení a tříhodinový workshop tibetských tanců.

Společně také zahájíme výstavu Luminiscence – Cesta světla, kterou budou následovat komentované prohlídky.

Expozice na **Dlaskově statku** bude otevřena do 23.00 hodin. Připojí se i **Dům přírody v Dolánkách** a **Hvězdárna Turnov** s pozorováním hvězd a filmovými projekcemi.

SYMPOSIUM

Jubilejní 25. mezinárodní sympozium současného šperku bude opět především pracovní, přesto si výročí nejstarší akce svého druhu v Evropě (možná i v širším měřítku) připomeneme. Obvyklou výstavu z tvorby účastníků doplníme retrospektivní částí s výběrem nejlepších šperků, kterými sympozium a Turnov po léta reprezentujeme u nás a především v zahraničí. Naposledy jsme se vydali do Erfurtu, o čemž jsme vás informovali v minulém čísle. A právě z Erfurtu přišel impuls k užší spolupráci. Po prezentaci našich šperků v metropoli Durynska bychom na oplátku rádi předvedli naši veřejnosti výběr z obdobného sympozia v Erfurtu. Zatím jednáme o zápůjčce z tamního muzea umění a uvidíme, budeme-li schopni finančně pokrýt podmínky Kunstmusea na pojištění a další výdaje s touto zápůjčkou spojené.

I tak ale složení letošního týmu účastníků slibuje velmi kvalitní výstavu a také výsledky – nové šperky, které obohatí naše muzejní sbírky. Bude to v minulosti osvědčené setkání jedenácti výtvarníků tří generací, přičemž tu nejstarší, klasiky světového šperku, zastupuje Daniel Kruger, který se teprve nedávno přestěhoval z Jižní Afriky do Mnichova, za střední generaci uvedme třeba Australana Simona Cottrella, Finku Tarju Tuupanen, Slovenku Janu Machatovou nebo našeho Karla Votipku. Z těch mladších pak jmenujme Martu Švajdovou a Španěla Edu Tarina, který k nám přijede podruhé. Nejmladší účastníci bude Patricia Domingues z Portugalska. Edu už v roce 2016 zažil mimořádnou atmosféru improvizované zlatnické dílny v Kamenářském domě, který se velmi osvědčil i dobrým zázemím, naším záměrem je ještě více zpřístupnit dílnu veřejnosti a lépe propagovat přednášky, které si jednotliví účastníci o své tvorbě připraví. Svou přednášku o turnovských sympozii vloni v Erfurtu jsem, v očekávání nových nápadů a elánu výtvarnic a kolegyně Jany Válkové, Marty Havlíčkové a Marty Švajdové, nazval Druhý dech. **Miroslav Cogan**

Dokončení ze s. 1

V tu chvíli si asi řeknete: „Jak je možné, že samovolně svítí?“

Ony zase tak sami od sebe nesvítí, jev luminiscence totiž vzniká excitací atomů, které lze docílit odlišnými způsoby, např. působením ultrafialových paprsků, chemickou reakcí nebo zahřátím. Podle toho, čím bylo vybuzení atomů způsobeno, rozlišujeme různé druhy luminiscence a ty budou na výstavě postupně představeny.

Za použití bohatého obrazového materiálu, a především pomocí názorných předmětů vám budou představeny široké možnosti vyu-

žití luminiscence ve vědě, lékařství i každodenním životě, a postupně zjistíte, že luminiscence je všude kolem nás; nyní zejména díky světelným zdrojům založeným na svítivých diodách (LED). Dozvíte se, anebo přímo uvidíte, že schopnost světélkovat mají některé minerály, živočichové, rostliny, ale i syntetické materiály a peníze. O muzejní noci, ale i poté, se na cestě světla do útrob našeho sklepení neztratíte.

Výstava vznikla ve spolupráci s firmou CRYTUR, spol. s r.o., a autorů z MFF UK. **Jan Bubal**

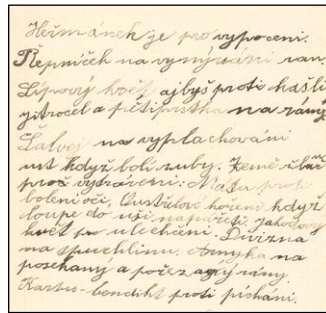
ZNALY DĚTI PŘED STO LETY LÉČIVÉ BYLINKY?

Na konci 19. století působil v Jenišovicích kněz Jan Křtitel Hájek. Byl výraznou postavou tehdejší doby, o čemž svědčí např. množství diplomů a uznání, které mu postupně udělovaly různé regionální spolky a instituce (včetně našeho muzea). Farář Hájek se mimo své kněžské povolání zabýval také regionální badatelskou prací – zpracovával dějiny jenišovické farnosti a místního kostela, napsal studii o rodu Josefa Pekaře, zpracovával zájemcům rodokmeny apod. Mimo to se po něm zachovalo množství poznámek a výpisků z pramenů a literatury, kterými se snažil objasnit historii našeho regionu. Prostě Jan Křtitel Hájek by si zasloužil samostatný článek, který snad časem přineseme. V tomto jarním období jsme však sáhli po skupince lístečků zařazených v jeho malém osobním fondu. Jedná se totiž o sbírku domácích úkolů dětí z jenišovické školy, kde také jako farář působil. Někdy na konci 90. let 19. století dostaly děti za domácí úkol sepsat léčivé byliny, které znají, i s jejich účinky a použitím. Děti se práce zhostily tak pečlivě, že jejich drobné úkoly jsou dnes, v době kdy jsme na většinu zmíněného zapomněli, naší učebnicí. Posuďte sami!

„Když se někdo řízne, rozkrájí si jitrocel a dá si jej na bolák.“ Věřím,

že tuto vlastnost jitrocele, kterou popsala Anička Doubková, jistě znáte. Ale co třeba informace její sestry Marušky, že „když jsme někdo namožený, natrháme si zaječtího máku (tj. vličho) a dáme si jej uvařit a uvařený pijeme“. Mimochodem cendelín, což byl jiný název pro jitrocel, se podle informací Aničky Kopalové používal i proti souchotinám. Anička ještě radí pít usušené kopřivy proti vnitřní nemoci. František Nejedlo, který žil ve „Vodalnovicích“ č. 52, píše, že „vořechové listí se dává na hlavu, když bolí“. Hlava vůbec trápila naše předky stejně jako nás a několik dětí zmiňuje, že se proti její bolesti přikládalo i křenové listí. Rosa Stejskalová nám prozradila, že „rozchodník obecný se dává vařený ku vnitřnímu ochlazení a zanícení horeč-

ky“. Františka Kopalová se s námi podělila o použití celníku. (Že nevíte, co to je? Celník se říkalo kostivalu.) „Celník jest na boláky, nejdříve si ho musíme na kašičku roztlouci“, píše Františka. Hodně dětí také radí přikládat na boláky líčko Matky Boží, což je krásný název pro podběl, a Josef Jiroš radí na boláky orgán (tedy oregano). Pepíkova maminka byla asi schopná bylinkářka, protože v jeho úkolu se objevuje i celá řada jinými dětmi nezmiňovaných rostlin. Tak například: „Pivoňka se dá uvařit a to listí se dá na klúcek a přikládá se proti růži. Kaštiny se dají uvařit a pijou se, když je černý kašel. Mák se roztluče a dá se usušit a dává se na vředy.“ To Vlastimil Lisý se svěřil, že: „když se babička sekla sekerou, dávala si na bolák arniku naloženou v kořalce“. Marie Strnadová píše o dalších bylinkách: „Heřmáněk je proti kašli, roste na lukách, suší se, vaří a pije. Ze-

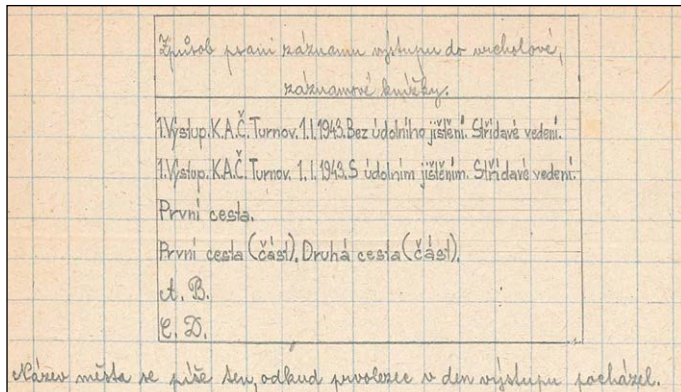
měžluč a pelyněk je proti bolestem žaludku, roste na lukách a v létě se vaří“. Proti kašli působí i mateřídouška uvařená v čaji. Trochu mě zmátla Maruška Doubková, která na bolavé oči doporučovala maltu. Případlo mi to jako příliš definitivní řešení. Srovnáním s jinými dětmi je ale jasné, že měla na mysli mátu, což je jistě o dost příjemnější. Zachovalo se nám celkem 28 úkolů, v každém z nich pak řada rad a vypsání všechny zde nemůžeme. Napadá mě, jak by asi tyto děti koukaly na módu dnešních zahrad, ze kterých se ve velkém a pomocí jedů vyhánějí všechny tyto léčivé rostliny a investují se nemalé prostředky na vytváření jednoduchových trávníků, kde nic neroste a nic nežije a které nám zdraví neposílí ani omylem. Myslím, že by to vůbec nepochopily. Snad jsme si alespoň trochu připomněli, že živá a rozmanitá příroda je naše bohatství a ne nepřítel. Vždyť jediný nepodepsaný úkol končí slovy: „sedmikrásky jsou proti těžkým nemocem.“

Na závěr: Staré názvy bylin jsou k dispozici na webové stránce www.lecivebyliny.cz. Než zmíněné bylinky použijete, nezapomeňte si informace nejdříve ověřit. Ne všechny děti byly jedničkáři!

Alžběta Kulíšková

DENÍK JOSKY SMÍTKY – „NOVĚ“ OBJEVENÝ HOROLEZECKÝ POKLAD

Na začátku prosince loňského roku jsme se při jednom z „horolezeckých“ hovorů s Vladimírem Chroustem Procházkou dostali zase k Joskovi Smítkovi a jeho plánovanému průvodci po skalách. Joska Smítka ho dlouze a pečlivě připravoval s tím, že ho po válce vydá. Pro něj ovšem žádné po válce už nikdy nebylo a podklady k průvodci zůstaly zatím tak, jak je zde zanechal. Pan Procházka mi sdělil, že se tento materiál nachází u Jiřího Čihulky (dalšího zasloužilého horolezce a sběratele). Měl ho u sebe už léta dobře schovaný a opatrovaný. Po této informaci domluvil Vláda Procházka s Jirkou Čihulkou skenovací akci u nás v muzeu. Dokonce i samotného digitalizování Joskova přípravného materiálu se

chopili sami – my jsme jim z dálky pouze asistovali. Za dvě hodinky měli hotovo. Originál si s sebou zase odvezl domů Jirka Čihulka, digitalizáty jsme si nechali v muzeu. Krásná spolupráce! Nyní přemýšlíme, jak s takovým krásným materiálem naložíme, ale nabízí se především

Joskova průvodce po skalách Českého ráje vydat. Ale nepředbíhejme. Musíme to ještě dobře naplánovat.

Poznámky Josky Smítky k plánovanému průvodci jsou velmi detailní a je vidět, že se nad jeho podobou dobře rozmýšlel. Jsou psány Joskovým typickým drob-

ným a úhledným písmem na čtverečkovém papíru menšího formátu (15x10 cm). Vše řazeno do podsložek (resp. kapitol) různého charakteru. Krom konkrétních oblastí jako Příhrazské skály, Suché skály aj., kde najdeme klasické údaje (název věže, cesty a výstupy) plus půdorysné nákresy jednotlivých věží, obsahuje také třeba poznámky k vedení vrcholových knížek obecně a navrhuje i podobu zápisů do vrcholových knížek.

Závěrem musíme opravdu poděkovat Jirkovi Čihulkovi, že nám umožnil dostat se k tomuto materiálu, který jistě využijeme při tvorbě naší horolezecké expozice, a Vladimírovi Chroustovi Procházkovi za zprostředkování celé akce a pomoc při její realizaci. David Marek

PUTOVÁNÍ ZA MINERÁLY

Od poloviny dubna se můžete opět těšit na geologické exkurze, které nejsou určeny jen zájemcům o geologické vědy, ale i všem milovníkům historie a krásné přírody. Exkurze zvládne každý průměrně zdatný turista. K účasti je nutné přihlásit se na emailové adrese bubal@muzeum-turnov.cz. Exkurze jsou omezené počtem 20 účastníků a při přihlašování bude rozhodovat pořadí, tak neváhejte! Podrobnosti ke každé z nich najdete na webových stránkách muzea.

14. 4. Procházka po dně prvohorního moře

První letošní exkurze se uskuteční v Praze. Na naši výpravu se vydáme z Hlubočep, odkud půjdeme po staré Zlíčovské silnici až do Malé Chuchle. Poté přejdeme přes Slivenec a Holyni do Prokopského údolí a dojdeme zpět do Hlubočep. Cestou navštívíme mnoho starých lomů, zajímavých paleontologických lokalit a také uvidíme nespočet málo známých, ale krásných staveb a výhledů.

22. 4. Za sopkami jičínského vulkanického pole

V Lomnici nad Popelkou navštívíme zpracovatele a brusiče kamenů, který nám ukáže techniku plošného řezání a leštění. Odtud se vydáme na výstup na horu Tábor, nejvyšší bod naší trasy. Při sestupu do údolí navštívíme zářez železniční trati v Kyjích, vrcholem exkurze bude návštěva činného lomu Doubravice. Když nám zbydou síly, půjdeme dále ze Železnice do Jičína a zastavíme se u sopek Železný, Zebín a Čeřovka.

12. 5. Za hornictvím a minerály do okolí Krupky

Exkurze proběhne v blízkém okolí Krupky, která proslula jako hornické centrum těžby cínu, fluoritu a molybdenitu. V případě zájmu navštívíme zpřístupněnou štolu Starý Martin, která sleduje téměř 2 km dlouhou žílu Lukáš. Na

povrchu navštívíme mnoho sběratelsky zajímavých lokalit, mezi něž patří staré haldy, výchozy žil, ale i propadlé dobývky po těžbě.

Pokud bude chuť, s Krupkou se můžeme rozloučit na zřícenině stejnojmenného hradu.

Předpokládaná cena za mikrobus na osobu + vstup do štol: 500 Kč

1. 6. Po stopách „českého granátu“ II

Exkurzi započneme v DUV Granát Turnov a navážeme tak na loňský rok, ve kterém jsme navštívili těžené ložisko Podsedice v Českém středohoří. Dozvíme se něco o třídění, broušení a zpracování českých granátů. Poté popojedeme vlakem a zkusíme rýžovat české granáty v potoce Veselka u Ktové a Rovenska pod Troskami. Kdo bude chtít, může pokračovat na zřícenině hradu Trosky, kde si ukážeme mnoho zajímavých geologických fenoménů spojených s vulkanismem.

10. 6. Český ráj – pokladnice českých kamenářů

Sběratelská exkurze za účelem sběru minerálů a drahých kamenů v Českém ráji. Navštívíme domluvené činné lomy, ale i lokality, o nichž si leckdo myslel, že už nejsou perspektivní nebo zajímavé. Volba lokalit záleží na dohodě. Exkurze proběhne vlastními auty. Nabídka platí jen pro vážné zájemce a sběratelské nadšence.

Jan Bubal

PIETNÍ ULOŽENÍ OSTATKŮ PÁNŮ Z VALDŠTEJNA

Výsledky archeologického výzkumu v gotickém kostele sv. Alžběty v areálu zámeckého parku v Jilemnici byly již několikrát v našem Čtvrtletníku prezentovány. Objev kostela nejenom posunul počátky Jilemnice o jedno století do minulosti, ale v jeho interiéru byly poněkud neočekávaně nalezeny i tři hroby majitelů jilemnického dominia ze 14. století – Valdštejnů. V úterý 13. února jsme byli svědky ojedinělé události, a tou se stalo opětovné pietní uložení ostatků pánu z Valdštejna do presbytáře kostela sv. Alžběty. Původně mělo jít o komorní akci za účasti představitelů města Jilemnice, Libereckého kraje, KR-NAPU a jilemnického i turnovského muzea. Ovšem zájem veřejnosti byl nebývalý. Přestože byl obřad naplánován na dopolední čas, zúčastnila se jej nejméně stovka jilemnických občanů. Rakve s ostatky Valdštejnů

byly celé dopoledne vystaveny ve vstupní síni jilemnického zámku. V 11 hodin byly uzavřeny do kovových schránek a za vyzvánění zvonů z kostela sv. Vavřince se vydal průvod směrem ke kostelu sv. Alžběty. Zde byly rakve položeny na katafalk a následně proběhl krátký zádušní obřad, který celebroidl jilemnický děkan Mgr. František Mráz. Na závěr zazněl Svatováclavský chorál a poté byly schránky zaplombovány a uloženy do země.

Stejně pietně budou v letošním roce pohřbeny i ostatky jilemnických měšťanů z kostelní kostnice, která zde byla objevena při archeologickém výzkumu v roce 2016. Na podzim letošního roku je naplánováno i zpřístupnění stálé expozice v kostele sv. Alžběty. Model původní podoby kostela pro tuto expozici již vyrobil výtvarník našeho muzea Tomáš Štefánek. **Jan Prostředník**

ŘEZBÁŘSKÉ SYMPOSIUM

Již druhým rokem se garantem řezbářského symposia na Dlaskově statku stal Spolek přátel Muzea Českého ráje v Turnově. Návštěvníci v areálu statku uvidí při práci řezbáře ze všech koutů naší republiky, kteří zde stráví téměř celý tvůrčí týden spojený s krásným řemeslem. Uvidí, jak pod jejich rukama postupně vznikají umělecká díla, sochy, šperky či betlémové figury ad., ve kterých řezbáři uskutečňují své vize za pomoci pily, dláty, sekery, pilníků a dalších pomůcek. Řezbáře, kteří se symposia na Dlaskově statku účastní, nespojuje pouze láska ke dřevu a k řemeslu, ale spojuje je také přátelství. Do Turnova (nejdříve do muzea a později na Dlaskův statek) tato parta výjimečných lidí jezdí od roku

1992, kdy se z popudu turnovského sochaře a řezbáře Karla Hajna poprvé konalo jejich neformální tvůrčí setkání. Někteří z prvních účastníků jezdí dosud, někteří jezdit přestali, někteří přibyli, někteří se na toto společné setkání dívají již z obláčku nad námi. Letos bude na statku prezentovat svoji tvorbu téměř dvacet řezbářů, kterým jsme připravili i jeden nový úkol – vytvořit sochu či reliéf písmáka Josefa Dlaska. Už teď se těšíme, jak se s tímto úkolem vyrovná Václav Plechatý z Liberce, Stanislav Pokorný z Berouna, Míla Švec ze Skalice, František Petrány z Nového Města pod Smrkem, Jan Květoň z Rožmitálu pod Třemšínem, Iveta Sádecká z Turnova a další.

Vladimíra Jakoubčová

Aleš Bartoš
tel.603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Antonína Dvořáka 321 Turnov

ROZHOVOR S... JANEM BUBALEM

Honza Bupal nastoupil do muzea v roce 2016 na náhle uvolněné místo geologa. Byl čerstvým absolventem Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy oboru petrologie (studium hornin), ale už s bohatou praxí. Honzu zajímají kameny od útlého dětství a své nadšení s úspěchem přenáší na své okolí. Ve volném čase rád cestuje za kameny do blízkého okolí i dalekých zemí, o čemž jste se mohli mnohokrát přesvědčit i na stránkách našeho časopisu.

Do muzea jsi přišel před pár lety po nečekaném odchodu Tomáše Řídkošíla. Jistě nebylo lehké navázat na Tomášovu práci, ale pokud mohu soudit, povedlo se ti to dobře. Vzpomínáš na dobu, kdy jsi do muzea nastoupil?

Samozřejmě, že vzpomínám, vždyť to není ještě tak dávná historie. Na podzim roku 2015, zrovna jsem se uzdravil po vážném zranění ruky, mě kolega z Univerzity Karlovy informoval o tom, že turnovské muzeum hledá nového mineraloga, jestli to nechci zkusit. Přihlásil jsem se do výběrového řízení, ve kterém jsem musel uspět, protože jsem dostal pracovní nabídku. Tu jsem po krátkém rozhodování přijal a v lednu 2016 nastoupil jako kurátor sbírkových fondů geologie a mineralogie. Když se nad tím zamyslím, tak jsem měl štěstí, že mohu dělat to, co mne baví, protože mineralogie mi je koníčkem již od základní školy. A až po vystudování Univerzity Karlovy jsem také pracoval v oboru, v muzeu je rozhodně větší pracovní variabilita, možnost odborně růst a především předávat nabyté znalosti a zkušenosti zájemcům z řad široké veřejnosti.

Mohl bys čtenářům trochu přiblížit geologické sbírky muzea? Určitě je zajímavá, co sbírky tvoří a kolik předmětů v současnosti obsahují.

Správně ses zeptala na geologické sbírky, protože ty se skládají z několika dalších podsbírek, včetně mineralogické. Většina lidí si totiž vzpomene na krásné minerály, jako jsou acháty, rubíny nebo ametysty, ale už málokdo si vzpomene na nevhlednou, černě zbarvenou horninu jako je bazalt, který je ale stejně důležitou součástí sbírek jako ten achát nebo třeba diamant.

Turnovské geologické sbírky zahrnují podsbírkou mineralogickou, geologickou, paleontologickou, petrologickou a sbírku broušených kamenů. Mineralogická podsbírkou je sice nejrozsáhlejší, ale poslední jmenovaná je právě ta, která dělá naše geologické sbírky výjimečné v porovnání s ostatními regionálními muzei. Obě ale zahrnují unikátní vzorky jak z regionu, tak ze světa. Zbylé tři podsbírkou jsou méně rozsáhlé a prakticky obsahují jen regionální sběry, ale i na nich bych chtěl zapracovat a rozšířit je. Momentálně zahrnují geologické sbírky cca deseti tisíce evidovaných vzorků, ale další tisíce čekají na zapsání a desetitisíce na zpracování. Chci tím říct, že i kdybych žádné přírůstky nezískával, mám práci na několik let zajištěnou.

Jak se vůbec získávají přírůstky do takových sbírek?

Přírůstky do geologických sbírek vznikají dvojím způsobem. Prvním je terénní sběr, po němž může následovat další sled úkonů, které

mohou zařazení vzorku do sbírek zpozdít i o několik měsíců. Ať už se jedná o složité čištění nebo formování vzorků, případně přístrojové určení okem neidentifikovatelného minerálu. Na kurátorovi je navíc zodpovědnost rozhodnout o tom, jestli má vzorek příslušnou hodnotu, aby byl zařazen do sbírek. To je častý problém, protože mnoho sbírek je zaplaveno materiálem, který kvalitou ani vzácností sbírce neodpovídá.

Druhým způsobem jsou dary nebo koupě sbírek. Dar je ta příjemnější varianta, protože sehnat peníze na koupi není nic lehkého. Sice se nám v minulém roce podařilo koupit sbírku broušených kamenů v hodnotě jednoho milionu korun, která ale mohla být zakoupena jen díky dotacím z Libereckého kraje a Ministerstva kultury, a jednalo se spíše o ojedinělý případ. Bohužel v podvědomí lidí je, že máme na nákupy sbírek neomezené zdroje, ale opak je pravdou. Na regionální úrovni akviziční politika zatím téměř neexistuje, snad se situace zlepší. Je totiž potřeba urychleně jednat, protože se pak stává, že mnoho krásných sbírek padne do rukou soukromých sběratelů nebo ještě hůře obchodníků.

Jaké kameny máš osobně nejraději?

To je otázka, na kterou bych v Českém ráji neměl odpovídat, protože všichni čekají, že řeknu achát, jaspis nebo ametyst. Nejraději mám ale rudní minerály, které se bohužel na území Českého ráje vyskytují v minimálním množství. Rudními

minerály mám na mysli sloučeniny stříbra, mědi, olova atd. Ale když to vezmu obecně, tak mám rád jakékoli kameny, které mě zaujmou svoji jedinečnou krásou, ať už tvarem, do kterého narostly, nebo pestřými barvami. Takže i o těch achátech, jaspisech a ametystech dokážu říci, že jsou krásné.

V čem je ti práce v muzeu blízká a co na ní Ti třeba nevyhovuje?

Sbírkotvorná činnost baví asi každého zapáleného odborníka z jakéhokoliv oboru, ale můj názor je, že kromě ní by mělo muzeum sloužit také jako vzdělávací, výchovná a zábavní instituce. Úplně nejlepší je, když jde skloubit všechny tyto atributy dohromady. Proto se snažím pořádat různé akce naučně-zábavného charakteru, protože dají lidem mnohem více informací než stránka suchého textu. A právě práce s lidmi je ta, která mě nejvíce naplňuje. Předávat jim naše znalosti a zkušenosti. Vždyť také pro ně tu jsme a zároveň oni jsou pro nás největší zpětnou vazbou, že svoji práci děláme dobře.

Co mi na práci nevyhovuje? Jsem terénní geolog, takže nutná úřednickina, které našťěstí není až tak moc.

Jak by se podle tebe mělo muzeum vyvíjet v budoucích letech?

Myslím, že jsem na tuto otázku odpovídal již v té předchozí. Zaměřit se na práci s širokou veřejností, aby lidé vnímali muzeum jako instituci, kde se můžou vzdělat, ale i pobavit.

Děkuji Ti za rozhovor.

Alžběta Kulišková

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz!

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – TENTOKRÁT S HÁDANKOU

Nedílnou součástí muzejních sbírek je také část obrazové dokumentace a každý kurátor spravuje tu svou, která mu tematicky náleží. Historické oddělení se stará o sbírku fotografií a sbírku skleněných negativů. Každá z nich se dále člení dle obsahu (Turnov, Český ráj, události a osobnosti). Zatímco pozitivní fotografie jsou už z většiny zpracovány, negativy, včetně těch skleněných, se dostaly na řadu až v posledních letech, a to díky novým technickým možnostem. Pořídili jsme profesionální skenery a ty nám umožňují

v posledních letech digitalizovat stovky a tisíce skleněných negativů, které nám zde zanechaly jednotlivé turnovské fotografické ateliéry. Dochovaný materiál ovšem nestačí jen naskenovat, je třeba jej očistit, řádně uložit a především zkatologizovat, tj. určit, co je na něm vlastně zachyceno. A to je někdy práce takřka detektivní! Hledáme různé detaily, které by nám v určení pomohly, porovnáváme čísla popisná, komíny, kopce nebo vzrostlé stromy, zkrát-

ka věci, které mohly přetrvat až do dnešních dnů, protože domům se to často nepoštěstilo. Ovšem také se nám stává, že zachycená místa nebo události jednoduše nepoznáme. Skleněná deska negativu na sobě nemívá vždy identifikační údaje a stejně tak ani krabička, ve které je uložena. Žádný archiv turnovských fotografů (J. Šimon, V. J. Linhart aj.), kde by se daly dohledat pomocné informace, se nám nedochoval, a tak nezbyvá než pátrat, co nám vlastně

fotograf v podobě skleněného negativu často i před více než sto lety zanechal.

A zde bychom chtěli zapojit také Vás. Vyhlášíme soutěž pro všímavé obyvatele nebo návštěvníky okolních obcí, kteří by na snímcích poznali, o které školní budovy se jedná. Že jsou to školy, je jisté – ale kde? Doufáme, že se najdou ti, kteří staré školní budovy poznají a ozvou se nám. Odměnou pro vylosované budou vstupenky na letošní Letnice na Dlaskově statku, které se konají poslední květnový víkend.

David Marek, tel. 606 069 150, marek@muzeum-turnov.cz

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

Zbývalo posledních pár měsíců první světové války, ale umírat se nepřestávalo. A těch, co zatím na frontě přežívali, se zmocňovala stále větší beznaděje a apatie. Dochovaly se nám některé z dopisů turnovských vojáků, které to jen potvrzují. Za všechny citujeme jeden: „(...) válka již trvá příliš dlouho. Následkem toho zmocňuje se člověka úplná bezcitnost, apatie, z níž není vyvážnutí. Je nám zde vše lhostejné, přátelé, minulost, budoucnost - netěšíme se na nic a v nic nedoufáme.“ Dále píše o svém konci, který by uvítal, o zatemnění myslí, o obavách před zešlivením. Kdo četl alespoň jeden z válečných románů od E. M. Remarque, pochopí. * Ale i za války šel život dál, a tak si dění v Turnově před sto lety trochu připomeňme: Okrašlovací spolek v Turnově si stěžoval na vandalství v městských sadech u kasáren. Jakmile pryč nějaký kvítek vykvete na Rývové skalce ihned jej někdo utrhe a často poblíž zase pohodí. „Hlavní vinu nesoú nerozumné chůvy“, stěžoval si autor v místních novinách. Nakonec bylo rozhodnuto, aby pro letní období byl ustanoven strážce městských sadů, který by v parku dbal na dodržování pořádku. * Občané Trávníci podali zastupitelstvu měs-

ta žádost, aby svým vlivem podpořilo zřízení jezových vrat u elektrárny ing. Možného (dnes Refresh Club Turnov za pilou na Koňském trhu). Ta by totiž v případě velké vody dokázala regulovat hladinu vody a zabránila častým zátopám ve spodní části Trávníci. Tato stavba mohla vzniknout pouze se svolením zemské správní komise, projekt by vypracoval zemský stavební úřad (vodní oddělení). * 14. dubna 1918 se turnovskému obecnímu zastupitelstvu představil s přednáškou ze svých „světelných kolorovaných obrazů“ představitel posluchačům svůj druhý domov – jižní Kalifornii, odkud

pocházela jeho manželka, která je všude doprovázela. * Před sto lety začali představitelé města uvažovat o prodeji obecního domu Slávie ve spodní části Hluboké ulice. Vzhledem k tomu, že součástí zmíněného domu čp. 146 byla i budova divadla, nacházející se vlastně ve dvoře hotelu Slávie, bylo jasně stanoveno, že divadlo je z předmětu prodeje vyjmuté, a nezapomnělo se ani na věčné břemeno, totiž na volný průchod skrz dvůr hotelu Slávie ke vchodu do divadla. * 7. června 1918 vypukl v Podolí u Svijan velký požár, který za dopoledního horka a silného větru zachvátil šest doškových stavení, která tvořila i s chlévy a stodolami do základů. I zde se odrazila válečná doba. Obecní zvon byl zrekvírován, a proto nebylo možné vyhlásit poplach, také se nedostávalo mužské síly k hašení. Jen díky pomoci žen a dívek, které většinou samy obsluhovaly hasičské stříkačky, mohli být místní vědci za to, že se požár nerozšířil dál do vesnice. Požár postihl vesměs chudší domkáře, kteří zůstali bez potravin, oděvu, hospodářského náčiní a především bez střechy nad hlavou. Oheň se vznal ve stodole pana V. Kunsta, výrobce cementových dlaždiček.

* Mezi mužskou mládeží se v Turnově před sto lety začala rozmáhat nová móda – chodit prostovlasý. Alespoň tak se zdá pisateli článku v místních novinách, kde upozorňoval na to, že hlava potřebuje ochranu proti zimě i horku. A dokonce, že bez pokrývky hlavy slábnou zrak a oči bolí – odkazoval přitom na dívky a ženy, které jsou nuceny chodit bez ochranného štítku nad očima (pouze v šátku) a snad proto mnoho z nich trpí krátkozrakostí. Proto varoval místní mladíky před touto nerozvážnou módou.

„V žádném přímořském přístavu, kde expedují se značné náklady slanečků, není takový zápach jako na chodbách zdejší dívčí školy ve Skálově sirotčinci (budoucí Městský úřad), jehož stavba je velice nepraktická. Jak se to srovnává, když na stěnách čtete tabulky s nápisem „Neplivejte na zem“, ale nepřijemný zápach, který panuje na chodbách, kde není řádná ventilace, má se při tom neplivání také vdechovat. Není to ironie? Bylo by dobře, aby ze zdravotních ohledů umístěny byly tabulky s nápisem: „Neplivejte na zem a nedýchejte“.

Pojizerské listy, 21. dubna 1918

David Marek

VÝSTAVY A AKCE V DUBNU, KVĚTNU A ČERVNU

VÝSTAVNÍ SÁL

28. 2. – 27. 5. Příběh Tibetu.

Dějiny a kultura Tibetu

6. 6. – 8. 7. Symposion – 25. ročník mezinárodní šperkařské akce

18. 5. Turnovská muzejní noc

KLENOTNICE

28. 2. – 27. 5. Příběh Tibetu.

Kulturní předměty a umělecké řemeslo Tibetu

SKLEPENÍ

18. 5. – 2. 9. Luminiscence

KAMENÁŘSKÝ DŮM

8. 4. – 10. 6. Najděte svého dědečka. Výstava turnovského Klubu českých turistů

21. 6. – 28. 10. Od obilky ke chlebu – Mlýny a mlynářství v Pojizeří

DLASKŮV STATEK

31. 3. – 31. 12. Hospodářův roková stálá expozice

26. – 27. 5. Letnice u Dlasků výstava, řemeslnické trhy a kulturní program

13. – 16. 6. Řezbářské symposium

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

První akcí letošního roku byla výstava Udělej si sám o kutilství v dobách socialismu. Na své si přišli hlavně muži-kutilové, ale ani dámy, které výstavu navštívily, se rozhodně nenudíly. Vystavené exponáty z Muzea kutilství v Polné byly neuvěřitelné! Již tradiční akcí začátku roku je výstava dětských obrázků ze soutěže Jawor-Turnov, kterou tradičně zahajují samy děti. Na začátku února se ti z nás, které neskolila chřipka, sešli na Dlaskově statku, abychom společně oslavili příchod Masopustu. Nechyběly masky, tance, koblihy a panáčky. A bylo veselo. Pozdravit nás přišel i starosta města Tomáš Hocke a zatančil si s jedním z muzejníků (nebo muzejnic?). Vzácnou návštěvu jsme přivítali i na další vernisáži výstavy o Tibetu, kterou můžete navštívit až do konce května. Rozhodně si ji nenechte ujít, představuje exponáty, které se často nevidí. Na vernisáž zavítala i radní pro kulturu Libereckého kraje (našeho zřizovatele) paní Květa Vinklátová. Výstavu uvedly její autorky Helena Heroldová z Náprstkova muzea a jeho ředitelka Eva Dittertová se Zuzanou Ondomišiovou ze sdružení Potala.

NAVŠTIVTE V MUZEU, CO SE DÁ

MUZEJNÍ PRODEJNA

šperky,
drahé kameny, sklo,
bižuterie, regionální
speciality, sladkosti,
knihy, mapy

ZLATNÍCI V KAMENÁŘI

autorské šperky
zakázková výroba
snubní prsteny
drahokamy
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

národní kulturní
památka
vesnická domácnost
v době písmáka
Josefa Dlaska

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulíšková. Grafická úprava, sazba: AK. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. března 2018. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova. Emailem zasláným na adresu kuliskova@muzeum-turnov.cz si můžete objednat zaslání Čtvrtletníku emailovou poštou. Na vydání přispělo město Turnov. Děkujeme.

OTEVÍRACÍ DOBA: MUZEUM a KAMENÁŘSKÝ DŮM: Úterý až neděle: 9.00–16.00, od května do 17.00 hodin. **DLASKŮV STATEK:** Otevřeno od 31. března (Velikonoce) a poté od úterý do neděle 9.00 – 16.00 hodin, od června do 17.00 hodin. Změna programu je vyhrazena – pro aktuální informace vždy sledujte webové stránky muzea www.muzeum-turnov.cz/